

שיעורים בהלכות שבת

"שבת בשבתו"

שנלמדו ע"י

הרה"ג ר' בן ציון הכהן שטרסמער שליט"א

אב"ד נייטרא ב"פ – בעמח"ס "שבת בשבתו" (עשרה חלקים)

בביל שבת קודש בבוקר

בבית המדרש דק"ק נייטרא 1462 50 ST.

פרשת יתרו תשפ"ב

סימן ש"ח סעיף נ"ב (שיעור ל')

[שנה מ"ח – שיעור י"ח]

להערות - וכן הרוצה לקבל שיעור זה מדי שבוע בשבוע דרך האימיל Email יפנה אל:

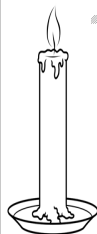
אלכסנדר אליעזר קנאפפלער

ALEXANDER KNOPFLER

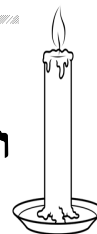
1564 - 48 STREET, BROOKLYN N.Y. 11219

TEL: (917) 755- 4864 • FAX: (718) 437- 3388

Email: igeres@yeshivanet.com

לע"נ מוה"ר אליעזר דוד בן יוסף ע"ה [עייטלין] נפטר י"ד ניסן ער"פ תשע"ה
ולע"נ הרה"ח הגה"צ ר' אלעזר מרדכי בן מוה"ר גדליהו אהרן קעניג זצוק"ל
מנהיג דחסידי ברסלב בעיה"ק צפת תובב"א - נלב"ע ביום כ"ג טבת תשע"ט לפ"ק

הלכות שבת

סימן ש"ח סעיף נ"ב [שיעור 5] / פרישת משפטים - שנת תשפ"ב לפ"ק

על פי שהן עבודה, לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר, כדי שלא יהא מכשול לפניו עכ"ל [וכ"כ בשו"ע יו"ד סי' ר"ג סעיף ד'] אלא שאם רואה שאינו מקיימו בלא נדר אז "מי שנדר נדרים כאלו הרי זה משובח" כי "נדרים אלו כולן דרך עבודה לשם הם", אלא שיזהר בהם מאוד לקיימו.

ד] ועכ"פ לענין שבת כי מי שאסר עצמו בנדר מאיזה דבר הוי מוקצה זהו רק דעת הרמב"ן ור"ן אבל תוספ' חולק על זה ודעתו דאינו מוקצה אף לבעליו כמו שיתבאר. דהנה בדף קכ"ו: תנן כי מטלטלין בשבת תרומה טהורה, ואמרינן עלה בגמרא (קכ"ו:): "פשיטא, לא צריכה דמונח ביד ישראל, מהו דתימא כיון דלא חזיא ליה לישראל אסור, קמ"ל כיון דחזיא לכהן שפיר דמי". והקשו התוספ' מהלכתא דמוקצה לעשירים הוי מוקצה אף לעניים, דהולכים אחר הבעלים, ולא אמרינן בהיפך דכיון דראוי לעניים אינו מוקצה אף לבעליו העשירים. - [והרמב"ן (שם, ופ"מ"ג ס"ק ע"ט) סובר דשאני תרומה דאף כשהוא ביד ישראל שתורמו הוי כאילו הוא של כהנים כי מחויב ליתנו להם ולכן הולכים אחר מה שראוי לכהנים. ותוספ' לא ניחא להו בזה, כי כל זמן שהוא ביד ישראל הוי כאילו הם בעליו]. - ותירצו התוס' "שאני תרומה כי לכו"ע חזיא אלא איסור הוא דרביע עליה [לפיכך אינו מוקצה גם לבעליו אע"ג שאינו ראוי לו], אבל התם לא חזו מחמת גריעותא".

ה] ותוספ' לשיטתו כתבו כן (דף מ"ו): גם לענין מי שנדר שלא לאכול איזה מאכל, או נזיר שאסור ביין, "דאינו מוקצה [אף לבעליו], דהא חזו לשאר בני אדם" וכמ"ש השו"ע הרב "דבר שגרוע בעיני העשירים ואין דרכם להשתמש בו מחמת עשרם נעשה דבר זה מוקצה גמור להם ואף לכל העניים שבעולם שמתוך שהוקצה לבעליו הוקצה לכל העולם, במה דברים אמורים בדבר שאינו ראוי לבעליו מחמת גריעותו בעיני בעליו אבל דבר שאינו ראוי לבעליו מחמת שהוא אסור להם כגון יין לנזיר לא נעשה מוקצה בשביל כך, הואיל והוא מותר לאחרים, ולפיכך אף הנזיר עצמו מותר לטלטלו, עכ"ל. - ולהלכה קי"ל כשיטת התוספ' לקולא.

ו] מה שכתבו התוספ' וקי"ל כן דאף אם הדבר אינו ראוי לו, אם עכ"פ ראוי "לשאר בני אדם" אינו מוקצה אף לבעלים [ורק אם הוא דבר גרוע להבעלים, אז אמרינן דהוי מוקצה

א] סעיף נ"ב - מחבר, מוקצה לעשירים הוי מוקצה, ואפילו עניים אין מטלטלין אותו, עכ"ל איירי בעיקר בכלי שנשברה או בגד שנקרע (עיין סעיף ו' יו"ג) שעשיר דרכו לזרוק לאשפה ולא להשתמש בו עוד ולכן אף אם עדיין לא זרקו הוי אצלו מוקצה, כאילו כבר זרקו (ט"ז כ"ה) ולכן אף עני כל שאינו בעליו של חפץ זה ג"כ אסור לטלטלו [אלא אם לקחו העני ממנו לפני שבת, והוא שלו]. - ואם בעליו הוא עני והוא משתמש לפעמים בחפץ כזה אינו מוקצה אצלו [אלא אם זרקו לאשפה]. ולענין העשיר האם מותר לטלטלו, כתבו התוספ' (קכ"ו:): דאם העשיר הוא בביתו של עני מותר כיון שבבית זה דבר זה עומד להשתמש בו, ואם אינו בביתו של עני אסור עכ"ד. ומבואר בט"ז דדוקא אם העשיר דר עכשיו בביתו של עני ולא אם רק נכנס ויוצא שם לפי שעה.

ב] ולפי זה לכאורה מי שנדר לאסור עליו איזה מאכל, כגון שמפני בריאות גופו צריך להיות על דיע"ט ולא לאכול מיני מתיקה או מיני מזונות, וקשה עליו לקיימו ולכן עושה נדר שלא יאכל מאכלים הללו על זמן מסוים. וכן מי שרגיל להרבות בשתיית יין ויין שרף, עד שבא לידי שכרות [כמו שמצוי עתה בעו"ה] וקשה עליו למנוע עצמו מזה, ולכן עושה נדר שלא ישתה יין ויין שרף לזמן מסוים, ולפי מה שאנו למידים כאן כי בדיני מוקצה הולכים אחר הבעלים, א"כ לכאורה יהי' ההלכה שאדם זה שנדר כן יהי' אסור לטלטל לגמרי בשבת מיני מזונות או יין כי הלא הם מאכלים אשר אסורים עליו מדינא, וקי"ל כי מאכלות אסורות, אף אם אסור רק בשבת זו לבד, הוא מוקצה לגמרי (כמ"ש בשו"ע"ר סעיף ט'), וגם לבני ביתו יהי' מוקצה כי הולכים אחר הבעלים, אלא אם יקנה להם לפני שבת מאכלים אלו שהוא מוקצה לעצמו ומעתה יהי' הם הבעלים עליו, ולהם הוא מאכלים של היתר. - ועכ"פ כן הוא שיטת הרמב"ן ור"ן (שבת מ"ז. הובא במג"א כאן) כי מי שאסור עצמו בנדר איזה מאכל או משקה הוי מוקצה.

ג] ואגב יש להביא דברי הרמב"ם על נדרים כאלו, וז"ל (סוף הל' נדרים פ"ג הכ"ג) מי שנדר נדרים כדי לכוונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח, כיצד כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שנים, או מי שהיה שוגג ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה, [וע"ש עוד משלים], נדרים אלו כולן דרך עבודה לשם הם, ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים (אבות פ"ג מ"ג) נדרים סייג לפרישות. ואף

לבעלים ולכל העולם], כלל זה הוא רק אם רבים הם בני אדם שדבר זה ראוי להם, אבל אם הם רק מועטים אז גם לתוספ' אזלינן בתר הבעלים, וכל שאינו ראוי להבעלים הוי מוקצה לו, וגם לאחרים הוי מוקצה מה ששייך לבעלים הללו, ואם ראוי לו להבעלים אז אינו מוקצה לו וגם לאחרים הדריס עמו בביתו אבל לאחרים שלא דריס עמו ואינו ראוי להם הוי מוקצה. ועפי"ז יש לברר דיני טלטול תרופות [מעדעס"ן] בשבת. - דכתב במנחת שבת (פ"ה ט"ז) "סמי רפואה, אינם ראויים לאדם בריא ולא לבהמה, והוי מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלם אפילו לצורך גופו ומקומו". וזהו אם אין הוא חולה בשבת, ולא מועיל מה שראוי לחולים אחרים שאין זה בכלל ראויים "לשאר בני אדם". - אבל מי שהוא חולה בשבת ויש לו תרופות וא"כ הם ראוי לו, אינם מוקצה לו [וא"צ להתירו משום שהקילו לצורכי חולה] ומותר לטלטלו אף לצורך מקומו.

[ז] ולאחרים דינו כך, אם הוא, שהוא בעלים של תרופה זה, אינו חולה, והוי מוקצה לו, ה"ה דהוי מוקצה לכל העולם ואסורים לטלטלו [אלא דאם יש חולה גמור (אף שאינו מסוכן) שצריך תרופה זו מותר לו לטלטלו ולבולעו, וכן אחרים מותרים לטלטלו בשבילו אע"ג שהוא מוקצה וזהו מפני קולא שהקילו לחולה (עיין משנ"ב שכ"ג נ"ה)]. - אמנם אם הוא חולה ועומד תרופה כזו בשבילו לבולעו, ואין זה מוקצה אצלו כנ"ל, ה"ה שאינו מוקצה לכל הדריס בביתו אף אם הם בריאים, ואף אם אין מטלטלין אותו לצורך החולה, דדומה לחפצים גרועים בביתו של עני שאינם מוקצה אף לעשיר אם דר שם. - אבל לבני אדם שאינם דריס בבית זה אלא יוצאים ונכנסים הוי מוקצה אצלם, אלא דאם יש צורך להחולה שאחרים יבואו לו ולטלטלו בשבילו מותר מפני צרכי חולה.

[ח] וכל זה בתרופה שמייוחד רק לחולה גמור, אבל תרופות שלוקחים על כל כאב בעלמא כגון עספערין, טיילענאל, מאטריין, אינו מוקצה אפילו אם הבעלים בריא לגמרי, ואינו עומד שיבלענו בשבת זו, ומותר משום דבכה"ג הוי בכלל שראויים "לשאר בני אדם" והיינו לרבים המצוים בעיר, כי בכל כאב [ועכ"פ כאב חזק] לוקחים אותו אפילו בשבת, לכן דומה לתרומה, ויין לנזיר.

[ט] בשער המלך (פ"ז דלולב הל' כ"ה) מבואר כי מי שאינו מעשן סיגרית ביו"ט משום שחושש לדעת הסוברים דאסור לעשן ביו"ט (עיין שע"ת סי' תקי"א ובה"ל שם) מ"מ מותר לו לטלטל סיגרית, כי ראויים להרבה אנשים אחרים, אשר נוהגים בו היתר, ולכן דומה לתרומה ויין לנזיר עכ"ד. אמנם המחזיק ברכה כתב "נראה דיש לדחות דבריו, דתרומה דחזיא לכהן, הוא היתר לכהן גם לדעת הבעלים, וכן יין של נזיר מותר לאחרים גם לדעת הנזיר]. אמנם בנידון דידן, שהוא אינו מעלה עשן ביו"ט משום דדעתו דאסור לעשות כן א"כ [לדעתן] לא חזי לשום בר ישראל, ואינו ענין לכאן, והוי מוקצה. אמנם אם זה שנמנע לעשן ביו"ט הוא משום חומרא, דיודע שהמעשנין ביו"ט יש להם על מה שיסמוכו, אלא דהוא רוצה להחמיר על עצמו, נראה דמותר לו לטלטלו" עכ"ל.

[י] וכ"כ החזון איש (מ"ט אות ט"ז) לענין מצה שרויה בפסח, האם מי שנוהג בו איסור מותר עכ"פ לטלטלו, או לא. ונפק"מ, כגון אם אחרון של פסח חל להיות בשבת [כמו שהיה בפסח זו הבעל"ט שנת תשפ"ב], ורוצה להכין הקניידלך ביו"ט של שביעי של פסח. [או שכבר הכינו בחול המועד אלא שרוצה לטלטלו ממקום למקום ביו"ט שביעי של פסח]. וכתב החזון"א דלכאורה הוי אצלו מוקצה ואסור כי גם ביו"ט יש איסור מוקצה [ואע"פ שיש אחרים שנוהגים בו היתר, זה לא מועיל וכדברי מחזיק ברכה הנ"ל]. אבל כתב עוד "אמנם כל זה דוקא אי מחזיקין המניעה לאוכלו לאיסור מן הדין, ועל כן צריכין להתנהג כאילו אסור לכל, אבל אם הוא כדברים המותרים והחמירו, א"כ הוי רק כנדור וכיון שראוי להנהיגין היתר אין כאן משום מוקצה. ונראה דכיון דנוהגין היתר בזה שמכנינים ומבשלים אותו בשביעי של פסח הרי ראייה הוא שאין מחזיקין זה לאיסור אלא כנדור [דאל"כ הוי מוקצה, ועוד יתירה מזה דעצם עשייתו בשביעי של פסח היה אסור משום בל יראה ובל ימצא], וא"כ אין לבטל מנהגן" עכ"ל. - וכנראה דאף עדיף מנדור, דשם האחרים אוכלים אותו לכתחלה, אבל הכא פעמים שכל העיר מחמירים על עצמם במצה שרויה ואין שם מי שיאכלנו בשביעי של פסח, ומ"מ מותר משום שאין המניעה אצלם מצד עיקר הלכה אלא מצד מנהג.

העולה מהנ"ל:

[א] ושאלה זו מצוי אצלנו כגון מי שמפני בריאות גופו צריך להיות על דייע"ט ולא לאכול מיני מתיקה או מיני מזונות, וקשה עליו לקיימו ולכן עושה נדר שלא יאכל

[א] הראשונים דנו מה דינו של מי שנדר לאסור עליו איזה מאכל, האם הוי מוקצה בשבת כמו שאר מאכלות אסורות שהם מוקצה בשבת.

מאכלים הללו על זמן מסוים, האם מותר לטלטלו בשבת.

ג] וכן מי שרגיל להרבות בשתיית יין, ויין שרף, עד שבא לידי שכרות [כמו שמצוי עתה בעו"ה] וקשה עליו למנוע עצמו מזה, ולכן עושה נדר שלא ישתה יין ויין שרף לזמן מסוים, האם מותר לטלטלו בשבת.

ד] אגב, הרמב"ם כתב על נדרים כאלו בזה"ל: מי שנדר נדרים כדי לכוון דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח, כיצד כגון מי שהיה זולל, ואסר עליו הבשר שנה או שנים, או מי שהיה שוגג בין ואסר היין על עצמו זמן מרובה, נדרים אלו כולן דרך עבודה לשם הם.

ה] [וכתב עוד] ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים [אבות פ"ג מי"ג] נדרים סייג לפרישות. אלא שאע"פ שהן עבודה, לא ירבה אדם בנדרים איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר, כדי שלא יהא מכשול לפניו עכ"ל [וכ"כ ביו"ד סי' ר"ג ז].

ו] פי' אלא שאם רואה שאינו מקיימו בלא נדר אז "מי שנדר נדרים כאלו הרי זה משובח" ודרך עבודה לשם הם", אלא שיזהר מאוד לקיימו.

ז] עכ"פ לדיני מוקצה, דעת הרמב"ן דהולכים אחר הבעלים והיות כי לו אסור באכילה לכן הוי מוקצה לגמרי, ולא רק לו אלא גם לאחרים דינם כן, כי הולכים אחר הבעלים. אמנם מה שמיוחד לאכילת ושתית בני ביתו. - וכ"ש אם הקנה אותו להם לפני שבת. - אינו מוקצה.

ח] התוספ' חולקים ע"ז ודעתם דהיות שמאכל איסור של נדר אסור רק לו "ולשאר בני אדם" מותר לכן אינו מוקצה אף לבעלים. ולכן בנדר הנ"ל על מזונות והיין מותר אף הוא לטלטלו. וכן נזיר שהזיר עצמו מיין, אין היין מוקצה בשבת בין לו ובין לאחרים. - להלכה קי"ל כתוספ'.

ט] גם לתוספ' אשר קי"ל כן, דאם ראוי "לשאר בני אדם" אינו מוקצה אף לבעלים, כלל זה הוא רק אם רבים הם בני אדם שדבר זה ראוי להם, אבל אם הם רק מועטים אז גם לתוספ' אזלינן בתר הבעלים, וכל שאינו ראוי להבעלים הוי מוקצה לו, וגם לאחרים הוי מוקצה מה ששייך לבעלים הללו, ואם ראוי לו להבעלים אז אינו מוקצה לו, וגם לאחרים "הדרים בביתו", אע"ג שאינו ראוי להם, ולאחרים שלא דרים עמו אסור.

י] ועפ"ז מובן הלכה דלהלן: כתב במנחת שבת "סמי רפואה, אינם ראויים לאדם בריא ולא לבהמה, והוי מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלם אפילו לצורך גופו ומקומו". וזהו אם אין הוא חולה בשבת. ולא מועיל מה שראוי לחולים אחרים שאין זה בכלל ראויים "לשאר בני אדם" כנ"ל.

יא] ואם הוא חולה בשבת, ויש לו תרופות הראויים לו, אינו מוקצה לו [וא"צ להיתר של הקילו לצורכי חולה] ומותר לטלטלו אף לצורך מקומו.

יב] ולאחרים דינו כך, אם הוא, שהוא בעלים של תרופה זה, אינו חולה, והוי מוקצה לו כנ"ל, ה"ה דהוי מוקצה לכל העולם ואסורים לטלטלו. [ג] אלא דאם יש חולה גמור [אף שאינו מסוכן] שצריך תרופה זו מותר לו לטלטלו ולבולעו, וכן אחרים מותרים לטלטלו בשבילו אע"ג שהוא מוקצה, וזהו מפני קולא שהקילו לחולה, ולכן לצורך מקומו ושאר טלטול שאינו לצורך החולה אסור, כי מצד עיקר הלכתא הולכים אחר הבעלים.

יד] אמנם אם הוא חולה ויש לו תרופות, ואינו מוקצה אצלו כנ"ל, ה"ה שאינו מוקצה לכל הדרים בביתו אף אם הם בריאים, ואף לטלטלו שלא לצורך החולה, אבל לאותם שאין דרים בבית זה אלא יוצאים ונכנסים הוי מוקצה, אלא דאם יש צורך להחולה שהם יטלטלו אותו בשבילו מותר.

טו] וכל זה בתרופה שמיוחד רק לחולה גמור, אבל תרופות שלוקחים על כל כאב בעלמא כגון עספרי"ן, טיילענא"ל, מאטרי"ן, וכיוצ"ב, אינו מוקצה אפילו אם הוא הבעלים, בריא לגמרי, ואינו עומד כלל שיבלענו בשבת זו, ומותר משום דבכה"ג הוי בכלל שראויים "לשאר בני אדם", והיינו לרבים המצויים בעיר, כי בכל כאב [ועכ"פ כאב חזק] לוקחים אותו אפילו בשבת, לכן דומה לנדר ויין לנזיר הנ"ל דמותר לדעת התוספ'.

טז] ועיין בפנים לענין מי שאינו מעשן סיגרית יו"ט משום שחושש לדעת האוסרים לעשן ביו"ט, האם מותר לטלטלו.

יז] וכן להכין ולטלטל קניידלך ביו"ט שביעי של פסח לצורך מחר שהוא שבת אם נוהג שלא לאכול מצה שרויה באותו יום רק באחרון של פסח.

בכל יום א' בערב משעה 8:00 - 9:00, מתקיים שיעור בשו"ע אורח חיים ח"א בביהמ"ד נייטרא

[עומדים כעת בהלכות ברכת הפירות - סימן רט"ז סעיף א']